

بررسی ساز و کار برجسته‌سازی اخبار اقدامات اصلاحی دولت شریف‌امامی در مطبوعات؛ (مطالعه موردی: بررسی بایگانی روزنامه اطلاعات موجود در خزانه مطبوعات مؤسسه فرهنگی موزه‌های بنیاد از ۵ شهریور ۱۳۵۷ تا ۱۴ آبان ۱۳۵۷)

سید هادی موسوی^۱

دانش‌آموخته دکتری تاریخ ایران بعد از ورود اسلام / پژوهشگر آزاد

 <https://doi.org/10.22034/ciom.2024.709302>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۷، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۶/۱۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۱۷

نوع مقاله: پژوهشی، صص: ۳۰-۵۰

چکیده

در پنجم شهریور ۱۳۵۷، جعفر شریف‌امامی از سوی محمدرضا شاه مأمور تشکیل کابینه شد. در واقع انتصاب او به منظور مقابله با شرایط بحرانی جامعه بود. شریف‌امامی، برای آرام کردن و جلب نظر مردم، یک سری اقدامات اصلاحی را جهت تأمین خواسته‌های مخالفان و فریب افکار عمومی اجرا کرد که در روزنامه اطلاعات یکی از مهم‌ترین روزنامه‌های کثیرالانتشار آن برهه نیز بازتاب یافت. هدف از ارائه پژوهش حاضر پاسخ‌گویی به این پرسش است که این روزنامه با چه رویکردی، اقدامات دولت شریف‌امامی را منعکس می‌کرد؟ برای رسیدن به این پاسخ، شمارگانی از روزنامه اطلاعات، (از ۵ شهریور ۱۳۵۷ تا ۱۴ آبان ۱۳۵۷) مطالعه و بررسی شده‌اند. روزنامه اطلاعات چون وابسته به نهاد قدرت بود، اقدامات دولت را با استفاده از شگردهای تبلیغاتی برجسته‌سازی می‌کرد و بازتاب می‌داد تا از این طریق اصلاحات را به مردم دامن‌دار و اساسی معرفی کند. روش این پژوهش برای توصیف و تحلیل مسئله، استفاده از منابع کتابخانه‌ای، بررسی مقاله‌ها و آرشیو روزنامه اطلاعات است.

واژگان کلیدی: برجسته‌سازی (اخبار)، روزنامه اطلاعات، شریف‌امامی، اصلاحات.

مقدمه

برجسته‌سازی از شیوه‌هایی است که رسانه‌های جمعی از طریق آن می‌توانند بر عامه تأثیر بگذارند. طبق نظریه برجسته‌سازی، هرچه رسانه‌ها اهمیت بیشتری به موضوع یا رویداد بدهند، مخاطب نیز اهمیت بیشتری برای آن قائل می‌شود.

در ماه‌های پایانی عمر رژیم پهلوی، محمدرضا شاه، آموزگار را برکنار و شریف‌امامی را در شهریور ۱۳۵۷ انتخاب کرد. در دو ماه و چندروزی که شریف‌امامی در رأس کابینه دولت قرار داشت، برای جلوگیری و کنترل انقلاب، با دادن انواع و اقسام وعده‌ها و امتیازات سعی کرد از فروپاشی نظام جلوگیری کند. در نهایت، سیاست‌های اصلاحی او هیچ‌کدام کارساز واقع نشد، زیرا مخالفان و مردم اصولاً به اقدامات او و در کل به رژیم اعتقادی نداشتند و آن را فریب‌کاری می‌دانستند. در این میان با توجه به کارکردهای خبری مطبوعات در جامعه و اهمیت غیر قابل انکار آنها، همزمان با تحولات کشور دولت جدید به مطبوعات در جایگاه یکی از مهم‌ترین ابزارهای تأثیرگذار در عرصه اطلاع‌رسانی توجه ویژه‌ای نشان داد. چنانچه اطلاعات، به عنوان یکی از باسابقه‌ترین و پرتیراژترین روزنامه‌ها در آن برهه، به مثابه ارگانی وابسته به قدرت، هم‌گام با اهداف جدید نظام، شروع به تبلیغ و برجسته‌نمایی برنامه‌های اصلاحی دولت برای بهبود وضعیت جامعه کرد.

با عنایت به اهمیت انعکاس عملکرد این دولت در مطبوعات، بررسی اخبار اقدامات اصلاحی دوران نخست‌وزیری شریف‌امامی به شیوه برجسته‌سازی در روزنامه اطلاعات، مسئله اصلی پژوهش حاضر است. درباره پیشینه تحقیق باید گفت در مورد تحولات سیاسی ایران و دوره نخست‌وزیری شریف‌امامی پژوهش‌هایی صورت گرفته، اما پیرامون این موضوع آن هم با تأکید بر روزنامه اطلاعات، پژوهشی مستقل صورت نگرفته است. نگارنده در این مقاله با تکیه بر منابع دست اول و آرشیو روزنامه اطلاعات و با کاربست نظریه برجسته‌سازی در این روزنامه، به بررسی مسئله اصلی پژوهش پرداخته است.

نظریه برجسته‌سازی

یکی از شیوه‌های جهت‌دهی به افکار عمومی که مطبوعات از آن استفاده می‌کنند، برجسته‌سازی است. برجسته‌سازی در لغت به معنای پیش‌زمینه است و آن را معادل "Agenda setting" ترجمه کرده‌اند که به اولویت‌گذاری بر برنامه‌ای خاص اطلاق می‌شود. اما اصطلاحاً می‌توان گفت: این واژه یعنی اندیشه‌ای که رسانه‌های خبری با ارائه خبرها، موضوع‌هایی را که مردم درباره آنها می‌اندیشند، تعیین می‌کنند (شاکری، ۱۳۸۴: ۵۸). رسانه‌های جمعی، اولویت‌ها را با اهمیت دادن به بعضی از مسائل برای افکار عمومی تعیین می‌کنند و بر اهمیت نگرش‌ها راجع به موضوعات اثر می‌گذارند (سورین و تانکار، ۱۳۸۴: ۳۲۷). رسانه‌ها با اولویت دادن به اخبار سعی در القای دیدگاه خود که باعث همانندسازی می‌شود، دارند. یعنی مخاطب احساس می‌کند همان مطلبی که برجسته شده، واقعاً مهم‌ترین مطلب

است (عمادی، ۱۳۷۴: ۴۴). از نظر «لازار» در فرایند برجسته‌سازی، ممکن است در اغلب اوقات، مطبوعات موفق نشوند به اشخاص بگویند چه [چگونه] فکر کنند؟ اما با تأثیر فوق‌العاده‌ای که بر آنها دارند می‌توانند بگویند به چه چیز باید فکر کنند (لازار، ۱۳۸۵: ۱۳۸). در این فرایند با بزرگ‌نمایی یا کوچک‌نمایی رویدادها و درجه‌بندی موضوعات در رسانه‌ها سعی می‌کنند که رویداد را در ذهن مخاطب برجسته سازند، این امر در جهت القای دیدگاه رسانه‌ها به مخاطب نیز هست (شکرخواه، ۱۳۷۴: ۹۴). بر این اساس، برجستگی بیشتر یک موضوع در رسانه‌های عمومی، باعث برجستگی آن در میان مردم می‌شود.

اولویت‌های سه‌گانه برجسته‌سازی

فرایند برجسته‌سازی در مطبوعات، از سه اولویت رسانه، اولویت عموم و اولویت سیاسی و رابطه بین این سه شکل می‌گیرد. به عبارتی، حاصل برهم‌کنش سه عنصر مردم، رسانه جمعی و دولت است (عقیلی و حاج محمدی، ۱۳۹۶: ۷۵). از نظر «مانهایم» از پژوهشگران عرصه رسانه، برای هرکدام از این عناصر، سه بُعد در اولویت قرار دارد، که عبارتند از:

۱- برای رسانه‌ها ابعاد مشهود بودن، موضوع برجسته از نظر مخاطب و ارزش آنها اولویت دارد. ۲- برای اولویت عموم، این سه بعد اولویت‌دار عبارت‌اند از: آشنا بودن، موضوع برجسته از نظر شخص و مطلوب بودن. ۳- برای دولت نیز، این سه بعد اولویت‌دار شامل حمایت، احتمال عمل و آزادی عمل هستند (سورین و تانکارد، ۱۳۸۴: ۳۵۶).

اولویت عموم، از طریق پیمایش افکار عمومی مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد. اولویت رسانه، با پوشش اخبار رسانه‌ای از یک موضوع یا موضوعات مختلف ارزیابی می‌شود و اولویت دولت نیز با آن دسته فعالیت‌های سیاسی که مقدمه قوانین جدید در مورد یک موضوع و سایر تصمیمات قانونی هستند، سنجش می‌شوند (ایرانی‌پور نظری، ۱۳۸۸: ۸۶). در فرایند برجسته‌سازی، رسانه‌های جمعی با ارائه اخبار و اطلاعات، اولویت عموم مردم را از رویدادها و مسائل مختلف جامعه تعیین می‌کنند (میرزاخانی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۲۸). روزنامه‌ها به اشکال مختلف، موضوعات و مطالب خبری را برجسته می‌سازند. صفحه اول آنها مهم‌ترین نقش را در برجسته‌سازی مطالب دارند. در این صفحه، تیترهای اصلی می‌توانند مهم‌ترین ابزار برای برجسته‌نمایی مطالب و رویدادها برای مخاطبان باشند. همچنین، از دیگر شیوه‌های برجسته‌سازی در روزنامه‌ها ستون‌های مختلفی تحت عنوان سرمقاله، یادداشت، ستون‌های اخبار ویژه، یا هر چیز دیگر می‌تواند باشد. هدف اصلی همه اینها، جذب مخاطب و تأثیرگذاری بیشتر بر اوست (رضوی-زاده، ۱۳۸۱: ۱۲۰). بنابراین، اولویت‌های سه‌گانه، به تأثیرگذاری بر یکدیگر گرایش دارند؛ اولویت رسانه‌ها بر اولویت همگان، و اولویت دولت بر هر دو تأثیر می‌گذارد (ویندال و بنوسیگنایرز، ۱۳۷۶: ۳۵۶). اوج مهم بودن فرایند برجسته‌سازی زمانی است که اهمیت یک موضوع، در اولویت رسانه، به اولویت عموم و اولویت دولت تغییر کند (دیرینگ و راجرز، ۱۳۸۵: ۱۷).

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف‌امامی در
مطبوعات؛

برجسته‌سازی به عنوان یک مفهوم عام در مورد تأثیر رسانه‌های خبری گوناگون استفاده می‌شود اما شکل و نحوه آن تحت تأثیر تفاوت‌های خبرنگاری و شیوه انتشار و ارائه اخبار در رسانه‌ها قرار دارد. بررسی عملکرد مطبوعات دوران شکل‌گیری انقلاب مردمی سال ۱۳۵۷ نشان می‌دهد این رسانه‌ها، خاصه رسانه‌های حکومتی به منظور تأثیرگذاری بر اوضاع ایجاد شده و سوار شدن بر موج کنترلی بحران، به شدت از شیوه برجسته‌سازی، خاصه در دوران کوتاه نخست‌وزیری شریف‌امامی استفاده می‌کردند. تأکید بر این دوره به سبب استفاده بیشتر مطبوعات و به‌ویژه روزنامه اطلاعات در برجسته‌سازی اقدامات اصلاحی شریف‌امامی است؛ اقداماتی که ضرورت برجسته‌سازی آنها در همین صورت اصلاحی آنها نهفته بود.

۱. شریف‌امامی بر مسند نخست‌وزیری در سال ۱۳۵۷

مهندس جعفر شریف‌امامی (۱۳۷۷-۱۲۹۸) از رجال سرشناس دوره پهلوی بود؛ تا قبل از مأموریتش برای تشکیل دولت در شهریور سال ۱۳۵۷، در مراتب متعدد و مسئولیت‌های مهمی همچون؛ ریاست کل راه‌آهن ایران، وزارت راه، نخست‌وزیری (دور اول در سال ۱۳۳۹)، رئیس مجلس سنا قرار گرفته بود (برای اطلاع بیشتر ر. ک عاقلی، ۱۳۷۰: ۸۹۳؛ تاریخ معاصر ایران به روایت تاریخ-سازان، ۱۳۸۰: ۷/۲۸۹).

با استعفای جمشید آموزگار، از نخست‌وزیری در اوایل شهریور ۱۳۵۷، شاه در روزهای بحرانی سال ۵۷، شریف‌امامی را به عنوان نخست‌وزیر برگزید (بهنود، ۱۳۷۸: ۷۷۲). شریف‌امامی در آغاز نخست‌وزیری‌اش، بیانیه‌ای صادر کرد، که حکایت از تلاش در جهت آرام ساختن جو سیاسی کشور داشت. این موضوع را در انتخاب عنوان «دولت آشتی ملی» از سوی او می‌توان دید. در این بیانیه کوشیده بود نظر توده‌های مردم را با انواعی از وعده‌های عدالت‌طلبانه، مذهبی، سیاسی و اقتصادی جلب کند. نخستین واکنش که در عین حال، تعیین‌کننده سرنوشت دولت آشتی ملی بود، از سوی امام خمینی (ره) نشان داده شد. ایشان، طی اعلامیه‌ای به تاریخ ۱۳۵۷/۶/۶، این حرف‌ها و ادعاها را نیرنگ شیطان‌ی شاه نامیدند و اعلام کردند که آشتی با رژیم ضد اسلامی شاه از معاصی کبیره است (سفری، ۱۳۷۷: ۶۷۴). علی‌رغم این موضع‌گیری امام (ره)، دولت با تلاش تمام در جهت آرام ساختن جامعه و پایان بخشیدن اعتراضات مردمی کار می‌کرد. اما بروز حوادثی چون کشتارهای ۱۳ و ۱۷ شهریور ۱۳۵۷، نشان از بوجی وعده‌ها و ادعاهایش داشت (افراسیابی، ۱۳۶۴: ۵۴۸). این وقایع، به ویژه حادثه خونین جمعه ۱۷ شهریور، تأثیر عمیقی بر تضعیف دولت جدید گذاشت، به طوری که از پس این واقعه، مطبوعات آزادی‌خواه، احزاب و جمعیت‌ها، طی افشاگری‌ها و تنظیم بیانیه‌های گسترده علیه دولت، خشم و انزجار خود را از وقایع میدان ژاله تهران اعلام کردند (رجال عصر پهلوی، ۱۳۸۵: ۶۰۹). در ادامه تظاهرات عظیم ملت، اعتصابات سراسری نیز آغاز و دولت را در تنگنای شدید قرار داد. تظاهرات و اعتراضات در آبان ۵۷، رو به فزونی نهاد و از ۱۳ آبان، درگیری‌های وسیعی میان نیروهای مخالف رژیم و توده‌های مردمی با قوای مسلح و نیروهای امنیتی رخ داد که در نهایت منجر به سقوط دولت

شریف امامی در ۱۴ آبان ۱۳۵۷ شد. این سقوط زود هنگام پرده دیگری از واقعیات جامعه ایران را نشان داد و آن، این بود که رژیم حتی با استفاده از شیوه‌های مؤثری همچون برجسته‌سازی در مطبوعات خاصه روزنامه اطلاعات، نتوانست دولت به اصطلاح آشتی ملی را سر پا نگه‌دارد.

۲. برجسته‌سازی روزنامه اطلاعات از علل انتخاب شریف امامی

یکی از شاخصه‌ها و ویژگی‌های برجسته‌سازی در مطبوعات، شأن اعطایی است که به مطبوعات برجسته‌سازی، این امکان را می‌دهد به برجستگی امور و صفت شخص مورد نظر بپردازند. تحقیق درباره شأن اعطایی، این دستکاری را در بزرگ‌سازی تحت تأثیر رسانه‌های جمعی نشان می‌دهد. در واقع شأن اعطایی، بیانگر توانایی رسانه‌ها برای تأثیرگذاری بر اهمیت یک فرد (هدف) در انظار عمومی است. روزنامه اطلاعات نیز با به کارگیری این مفهوم، روز بعد از تشکیل کابینه شریف امامی، با گزارشی با عنوان «شریف امامی و کوهی از مشکلات» سعی کرد، شریف امامی را از معدود سیاستمدارانی که توانایی حل مشکلات و معضلات کشور را دارد معرفی کرده و او را با توجه به شخصیت سیاسی‌اش، پایان‌دهنده نزاع‌های سیاسی چندین ساله کشور، جلوه دهد: «درچنین اوضاع و احوالی، مهندس شریف امامی، تک‌مهره‌ای از چند سیاستمدار شناخته شده صلح طلب و آرامش‌جوی ایران به نخست‌وزیری منصوب شده تا به کشمکش‌ها و اختلافات ۲۰-۱۵ ساله ایران پایان دهد و راهی برای آشتی و صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز بین ملت و دولت ارائه کند» (اطلاعات، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۵).

این روزنامه در ادامه، برجسته‌سازی شأن اعطایی شریف امامی، چهره‌ای وحیه‌الملله از او نشان داده و توضیح می‌دهد چگونه در خلال تمامی سال‌های حکومت پهلوی دوم، او تلاش کرده تا خود را از مداخله مستقیم در مسائل سیاسی روز دور نگه دارد و به همین دلیل مورد قبول همه و دارای وجهت ملی است (اطلاعات، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۵).

از دیگر ویژگی‌ها و صفات برجسته‌ساز، «انگاره‌سازی» است. مفهوم انگاره‌سازی، بخشی از زبان مخصوص تبلیغات سیاسی است و دستکاری در برجسته‌سازی هدف‌ها و نیز صفات را شامل می‌شود. یک انگاره سیاسی، به افزایش آشنایی عمومی با افراد سیاسی مورد نظر (شأن اعطایی) یا افزایش اهمیت درک شده برخی صفات یک فرد سیاسی می‌پردازد (ساروخانی، ۱۳۸۳: ۱۴۷). روزنامه اطلاعات، در اولین سرمقاله خود بعد از انتصاب شریف امامی به نخست‌وزیری، ضمن ترسیم سیمایی مثبت و با برشماری فضائل متعددی، با توجه به مفهوم انگاره‌سازی، او را تنها کسی معرفی کرد که می‌تواند با ارائه برنامه و قالب‌های جدید سیاسی و برنامه‌های عامه‌پسند، آنان را عملی سازد. در ادامه، سرمقاله‌نویس روزنامه اطلاعات، انتخاب شریف امامی را از جانب محمدرضا شاه در وضعیت بحرانی جامعه، کار بسیار شایسته و به‌موقعی برشمرد. اطلاعات سپس با برجسته‌نمایی در خصوص برنامه‌های دولت شریف امامی نوشت: «او همه چیزهایی را که مردم کوچه و بازار خواستار آند، در خلال بیانیه دولت مورد توجه و تأیید قرار داده

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف امامی در
مطبوعات؛

است». نویسنده در ادامه حمایت برجسته خود از دولت و اعلامیه صادره آن افزود: «در میان افراطی ترین گروه های معتقد به نظام مشروطه و قانون اساسی، کسی چیزی بیش از این نخواسته و نگفته است. مضافاً به این که نخست وزیر جدید بر جلب اعتماد مردم و همکاری گروه های مختلف تأکید می ورزد» (اطلاعات، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۶). با توجه به این که فعالیت رسانه ها تحت تأثیر عوامل درون سازمانی و برون سازمانی است، روزنامه اطلاعات نیز چون وابسته به رژیم بود، همواره موضوعاتی را در بازه زمانی نخست وزیر شریف امامی، عرضه می کرد که در دستور کار دولت قرار داشت. به این معنا که روزنامه اطلاعات با برجسته ساختن بعضی از موضوعات و رویدادها، در صدد تأثیرگذاری بر بینش و آگاهی مردم بود. این روزنامه، با تهیه و انتشار اخباری که همواره از چارچوب و اصول خاصی در تنظیم خبرها پیروی می کرد، به دنبال ترویج ایده ها و افکار دولت و اهداف خود در لابه لای اخبار، گزارش های خبری، مقالات و تفسیرها بود. بر این اساس، روزنامه اطلاعات سه اولویت اصلی دولت را که شامل، اقدامات اصلاحی مذهبی، سیاسی و اقتصادی-رفاهی بود، در اخبار خود در اولویت قرار داد و در ادامه به برجسته سازی آنها در عناوین و مطالبش پرداخت. در ادامه به بررسی و تحلیل این برجسته سازی ها می پردازیم.

۳. برجسته سازی اقدامات و اصلاحات مذهبی

یکی از مهمترین عرصه هایی که دولت شریف امامی به تغییرات وسیع و جهت گیری آشکار در آن دست به کار شد، تغییر رویکرد در سیاست های مذهبی دولت بود به طوری که ادعا داشت با روحانیت ارتباط دارد و خود را از خانواده روحانیت می دانست. او اساس برنامه های مذهبی را بر جلب رضایت و حمایت روحانیان گذاشت. وی همچنین در تشریح برنامه های مذهبی خود در مجلس چنین گفت: «آنچه را که با سنن و آداب ملی و مذهبی و اخلاقی و میهنی مرتبط نباشد، مردود خواهیم شمرد» (همان، ۱۹ شهریور ۱۳۵۷: ۴). بر اساس این رویکرد، روزنامه اطلاعات نیز در این چارچوب و تعیین دستور کار دولت جدید برای رسانه ها، در حوزه مباحث مذهبی از طریق اهمیت دادن و برجسته سازی موضوعاتی معین، در صدد تأثیرگذاری بر افکار عمومی برآمد. مهمترین این مسائل در مباحث مذهبی عبارتند از:

۳-۱. پیوند با طبقه روحانیت

روزنامه اطلاعات در همان روز اول نخست وزیر شریف امامی، با توجه به شأن اعطایی که جهت اثر بخشی و اهمیت جایگاه او در افکار عمومی قائل شد، تلاش داشت در راستای برجسته نمایی چهره مذهبی شریف امامی و تشریک مساعی با مذهبیون، با منتسب دانستن شریف امامی به طبقه روحانیت و صیغه خانوادگی او به این قشر، وی را از هر نظر روحانی زاده و وابسته به سلاله متفکران بزرگ اسلامی بر شمرد. روزنامه اطلاعات در برجسته نمایی شخصیت مذهبی شریف امامی آورده: «شریف امامی، فرزند حاج محمدحسین نظام الاسلام... از روحانیان بنام تهران بود. جد نظام الاسلام... میرزا ابو

طالب اصفهانی از دانشمندان و روحانیان بزرگ و صاحب نفوذ اوایل قاجاریه است. نظام الاسلام ... در سال ۱۳۰۵ قمری از طرف ناصرالدین شاه به لقب معتمد الشریعه و در سال ۱۳۱۵ قمری از طرف مظفرالدین شاه به عنوان ناظم الاسلام ملقب شد. او در سال ۱۳۵۰ قمری به سن ۸۲ سالگی درگذشت. نسب آقای مهندس شریف امامی به سلسله روحانیت از طرف مادر نیز دارای اعتبار ویژه‌ای است. مادر او دختر میرزا ابوالقاسم حسینی از روحانیان فاضل و صاحب نفوذ... اصفهان بوده است» (همان، ۵ شهریور ۱۳۵۷: ۳۲). روزنامه اطلاعات با تهیه و انتشار این شرح حال، سعی کرد، اهمیت مرتبه سیاسی و خانوادگی شریف امامی را در جامعه ایرانی، برجسته سازد. این روزنامه در جای دیگر نوشت: نخست‌وزیر جدید که از یک خانواده مذهبی است در مقایسه با نخست وزیر قبلی جمشید آموزگار... روابط نزدیک‌تری با رهبران مذهبی دارد... نخست‌وزیر جدید گفته باید به رهبران روحانی احترام گذاشت و افزود خواسته‌های ایشان بی‌درنگ اجرا خواهد شد (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۲۴). در واقع، روزنامه اطلاعات سعی می‌کرد خاطرنشان سازد، شریف امامی از خانواده‌ای مذهبی است و از این منظر، او توجه خاصی به این قشر و خواسته‌های ایشان دارد.

۲-۳. تغییر تقویم شاهنشاهی

دولت شریف امامی در جهت انجام اصلاحات و اقدامات مذهبی خود و به منظور نزدیکی به مذهبی‌ها و اثبات داعیه‌های مذهبی‌اش در اولین اقدام خود، تقویم مجعول شاهنشاهی را ملغی و دستور داد که در تمامی مکاتبات و مراسلات اداری از تاریخ شمسی استفاده کنند. روزنامه اطلاعات در صفحه نخست با تیتیر برجسته «سال شاهنشاهی تغییر کرد» به تشریح جزئیات آن پرداخت. «این بخشنامه، امروز از طرف نخست‌وزیر به تمام دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی صادر شد... نظر به این که قانون مصوب یازدهم فروردین ماه ۱۳۰۴ هجری شمسی که متن آن در ذیل نقل می‌شود، به قوت خود باقی است: ماده اول: مجلس شورای ملی تصویب می‌نماید که از نوروز «۱۳۰۴» تاریخ معمول سالیانه معمول گردد و دولت مکلف است که در تمام دوایر دولتی اجرا نماید. الف: مبدأ تاریخ، سال هجرت حضرت خاتم النبیین محمد بن عبدالله صلوات الله و علیه از مکه معظمه به مدینه طیبه. ب: آغاز سال روز اول بهار. ج: سال کماکان هجری شمسی. د: اسامی و عده ماه‌ها: فروردین ۳۱ روز. اردیبهشت ۳۱ روز...» (همان، ۵ شهریور ۱۳۵۷: ۴). روزنامه اطلاعات همچنین همسو با این جریان، به درج نظر مردم و شخصیت‌ها پرداخت. در این خصوص اظهاراتی از آیت الله حاج شیخ یحیی طالقانی از علمای آن زمان را به چاپ رساند: «تعیین تاریخ شاهنشاهی برای کلیه مسلمانان عقده‌ای به وجود آورده بود که همه را آزرده ساخته بود، حالا که تاریخ به صورت اول برگشته، مسلماً تأثیر مفیدی در افکار مردم خواهد داشت، چرا که تاریخ هجری قمری تاریخ مذهبی است که هیچ کس حق ندارد آن را تغییر دهد» (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۴). شریف امامی، سپس در راستای این نمایش بزرگ، بخشنامه‌ای با مضمون صدور شناسنامه با تاریخ

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف امامی در
مطبوعات؛

هجری صادر کرد، که از این پس، به هنگام صدور شناسنامه‌ها، ماه و سال هجری شمسی لحاظ شود و نیز کلیه شناسنامه‌های نوزادانی که طی چند سال اخیر با تاریخ شاهنشاهی صادر شده است، به تدریج در آینده تعویض خواهند شد (همان، ۸ شهریور ۱۳۵۷: ۲۵). در این خصوص اطلاعات، پوشش متفاوتی از تغییر تقویم کشور برای جلب توجه مخاطبین ارائه کرد.

۳-۳. جلب نظر مراجع و روحانیان

شریف‌امامی در جهت جلب اعتماد و نظر روحانیان، تلاش‌های وسیع را آغاز و سعی خود را در توجه به خواسته‌ها و نظرات ایشان نمود و از آنها دعوت به همکاری کرد. او به همین منظور اعلام کرد، در اجرای این نظر دولت مصمم است، تعظیم به شعائر مذهبی، احترام قاطع به جامعه روحانیت و احکام اسلام را که قانون اساسی ملهم از آن و پاسدار آن است، پیوسته در همه امور نصب‌العین قرار خواهد داد. شاه نیز در یک مصاحبه خبری گفت: هیچ مانع اساسی برای رسیدن به توافق با رهبران مذهبی وجود ندارد (همان، ۹ شهریور ۱۳۵۷: ۴). شریف‌امامی تا حدودی موفق شد با طیفی از روحانیان تماس بگیرد. در راستای توجه دولت به روحانیان، روزنامه اطلاعات نیز به این مسئله پرداخت و نظر خواهی و مصاحبه با برخی از روحانیان درباره مسایل سیاسی و اجتماعی را بازتاب داد. همچنین، روزنامه اطلاعات در یکی دیگر از شمارگانش از زبان شریف‌امامی نوشت: «دولت با آیات عظام تماس دارد و غفلت‌ها را جبران می‌کند و برای تفاهم با رهبران مذهبی از هیچ کوششی خودداری نمی‌کنیم» (همان، ۲۳ شهریور ۱۳۵۷: ۴). سپس افزود: تفاهم با مثلث رهبری قم در چارچوب قانون اساسی مقدور است (همان، ۲۸ شهریور ۱۳۵۷: ۲۸). شریف‌امامی با سیاستی خاص به نقد و سرزنش دولت‌های قبلی پرداخته و آنها را متهم به کنارگذاشتن این گروه از سهم خود در نفوذ جامعه کرد. در حقیقت، روزنامه اطلاعات در خصوص تماس شریف‌امامی با روحانیان با برجسته‌نمایی اخبار مرتبط با آنها، سعی در القای این مطلب را داشت که با روحانیان به توافق رسیده است. روزنامه اطلاعات در خصوص تماس شریف‌امامی با امام خمینی (ره) می‌نویسد: «این امکان مطرح است که دولت با آیت‌الله خمینی تماس حاصل کند. موضوع تماس دولت با آیت‌الله خمینی در بیانات شریف‌امامی تلویحاً ذکر شده بود» (همان، ۸ شهریور ۱۳۵۷: ۴). اما با وجود شایعه پراکنی دولت، امام خمینی (ره)، هرگونه مذاکره و تماس را با دولت شریف‌امامی رد و دولت او را غیر قانونی اعلام کرد. سرانجام شریف‌امامی هنگامی که نتوانست با امام مذاکره کند، با همکاری دولت بعث عراق، محدودیت‌های بسیاری برای ایشان ایجاد کرد و امام (ره) مجبور شدند نجف را ترک و در نهایت به فرانسه عزیمت کنند.

۳-۴. تعطیلی قمارخانه‌ها و کازینوها

یکی دیگر از کارهایی که شریف‌امامی برای تحت تأثیر قرار دادن مذهبی‌ها انجام داد، صدور دستور

تعطیلی کازینو و قمارخانه‌ها بود. شریف‌امامی در نخستین ساعات صدارت خود، با صدور نامه‌ای به شهربانی کل کشور، قدمی دیگر را در جهت تأمین خواسته‌های گروه‌های مذهبی برداشت. در این خصوص، متن نامه با شماره ۵۴۱۸ به تاریخ پنجم شهریور در روزنامه اطلاعات نیز چاپ شد (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۲۱). سپس از کلیه مأمورین ژاندارمری کشور خواسته شد که در حوزه مأموریت خود به مفاد دستور عیناً عمل نمایند (راعی، ۱۳۹۶: ۵). دستور به تعطیلی کازینوها شامل هشت کازینو و قمارخانه‌های نقاط مختلف در تهران و شهرستان‌ها بود (خواندنی‌ها، ۱۳۵۷: ۴). روزنامه اطلاعات نیز در جهت همراهی با این دستورالعمل دولت و برجسته‌نمایی آن، در گزارشی به نظرخواهی از شخصیت‌های مذهبی، سیاسی و مردم و بازتاب این کار پرداخت (اطلاعات، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۲۱). همچنین با اختصاص سرمقاله‌ای با عنوان «باد آورده و برباد رفته!» به این عمل دولت با نگاهی ویژه و ممتاز پرداخته و ضمن اشاره به منع آن از طرف شرع، آن را عملی در راه سالم‌سازی محیط اقتصادی و اجتماعی کشور نامید که در مسیر تعظیم شعائر مذهبی و حفظ اقتصاد سالم اجتماع صادر شده است (همان، ۷ شهریور ۱۳۵۷: ۶).

۳-۵. آزادی روحانیان زندانی و تبعیدی

از دیگر اقدامات شریف‌امامی در زمینه اصلاحات مذهبی و نیز جلب رضایت روحانیان، آزادی تعدادی از روحانیان مخالف رژیم بود که در تبعید یا زندان به سر می‌بردند. دولت برای نشان دادن حسن نیت خود، روحانیان سرشناسی از قبیل آیت‌الله پسندیده، آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی (همان، ۸ شهریور ۱۳۵۷: ۲۵)، آیت‌الله خسروشاهی، آیت‌الله عندلیب‌زاده (همان، ۱۱ شهریور ۱۳۵۷: ۴)، همچنین آیت‌الله العظمی قمی (همان، ۱۴ شهریور ۱۳۵۷: ۴) و چند تن دیگر از روحانیان کمتر شناخته شده را آزاد کرد. حتی شاه شخصاً دستور آزادی برخی از رهبران اصلی مذهبی (آیت‌الله منتظری و آیت‌الله طالقانی) را صادر نمود (همان، ۹ آبان ۱۳۵۷: ۱). روزنامه اطلاعات نیز این دسته از خبرها را با اهدافی مشخص و با اشکال مختلف، گزینش نموده و در صفحه نخست و پر مخاطب با تیترهای درشت درج و برجسته می‌کرد.

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف‌امامی در
مطبوعات؛

۳-۶. آزادی سفر حج و زیارت عتبات

یکی دیگر از شگردهای شریف‌امامی برای جلب رضایت مذهبی‌ها، ورود به مقوله حج و زیارت عتبات و عالیات بود. به طوری که دولت کوشید در چند مانور تبلیغاتی، این فرایض دینی را بهتر و بیشتر در معرض دید آنها قرار دهد. با این نیت دولت کوشید با آزاد کردن مسافرت به حج و نیز عتبات و اعمال افزایش سهمیه و کاهش قیمت در سفر به این اماکن مقدس، اعتباری کسب کند. روزنامه اطلاعات نیز هر چند روز یک‌بار، خبری‌های مثبت از زبان مسئولان ذی‌ربط در این زمینه منتشر می‌کرد تا بر احساسات مذهبی مردم تأثیر گذارد. علی‌نقی وزیر مشاور و سرپرست سازمان اوقاف اعلام کرد، در سال آینده با گرفتن ویزا،

حج و عتبات برای همه آزاد است (همان، ۲۸ شهریور ۱۳۵۷: ۴). همچنین، عوارض گذرنامه حج و زیارت عتبات و عالیات لغو و بر تعداد سهمیه زائران عتبات افزوده می‌شود (همان، ۳۰ شهریور ۱۳۵۷: ۲۹). دولت با تمام توان خود سعی داشت، با این راهکارها و با تحت تأثیر قرار دادن احساسات مذهبی ملت مسلمان ایران، نگاه آنان را از انقلاب منحرف سازد.

۴. برجسته‌سازی اصلاحات سیاسی

پایه و اساس برنامه‌های اصلاحات سیاسی کابینه شریف‌امامی، با توجه به امتیازاتی که به تمامی مخالفان دولت می‌داد، رسیدن به نوعی تفاهم و سازش بود. بدین منظور هریک از اعضای کابینه در مصاحبه‌های خود با اصحاب رسانه، وعده‌هایی در این خصوص به مخالفان و مردم می‌دادند. شریف‌امامی روز ۱۹ شهریور، هنگامی که اعضای کابینه را برای کسب رای اعتماد به مجلس برده بود، خطاب به نمایندگان مجلس اعلام کرد: قول می‌دهم به تدریج ریشه‌های نارضایتی را از میان ببرم (همان، ۱۹ شهریور ۱۳۵۷: ۴). روزنامه اطلاعات نیز برای تبلیغ درخصوص وعده‌های سیاسی دولت شروع به برجسته‌سازی و بزرگ‌نمایی فعالیت‌های سیاسی‌ای کرد که از سوی دولت وعده داده شده بود. این روزنامه می‌کوشید در گزارش رویدادها و مسائل سیاسی دیدگاه‌های مورد نظر خویش را به جامعه القا کند و این یکی از شیوه‌های تأثیرگذار در برجسته‌سازی است. روزنامه اطلاعات این کار را از طریق اولویت‌بندی اخبار و انتخاب موضوعاتی معین و تعیین چارچوبی خاص برای جلب توجه مردم انجام می‌داد. این فراگردی بود که روزنامه مذکور از طریق آن قصد داشت اهمیت موضوعات سیاسی و تأثیرات مختلف آن را در جامعه به مخاطبان منتقل کند. نمونه‌هایی از این اقدامات اصلاحی در ادامه بررسی می‌شود.

۴-۱. خانه‌تکانی در مقامات رژیم

از اقدامات عاجل شریف‌امامی برای جلب رضایت و کاهش اعتراضات عموم طبقات جامعه، اجبار به استعفا و برکناری برخی چهره‌های ناراضی‌ساز و منفوری بود که در طی سالیان متمادی با اعمال و رفتار خود، اجحاف‌های ظالمانه‌ای در حق و حقوق مردم ایران روا داشته بودند. شریف‌امامی با اشراف به این مسئله، شروع به پاک‌سازی این دسته از افراد کرد تا مردم را به برنامه‌های اصلاحی دولت خوش بین سازد. با این تفصیل، روزنامه اطلاعات نیز با تیتروهای اقناعی، این عمل دولت را به نحوه بارزی منعکس کرد تا به مخاطبان خود تلقین کند دولت در تصمیم خود جدی و مصمم است. روزنامه اطلاعات در خصوص این تغییرات و برکناری‌های مقامات، آن را منطبق جدید دولت برای آشتی با مردم و اجرای اصلاحات خواند. «مسئولانی هستند که با مردم سر آشتی ندارند و درباره آنها حرف‌هایی مطرح است که اگر نتوان سند و مدرکی برای اثبات آنها تهیه کرد، حداقل می‌توان با حکم وزیر آنها را کنار گذاشت و افکار عمومی را راحت

کرد» (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۴). شریف‌امامی ابتدا سراغ اشخاصی رفت که از دید مخالفان و مردم، منصوب و مورد حمایت مستقیم دربار بودند، از جمله والیان استاندار و نایب تولیت آستان رضوی، رضا قطبی و جعفریان از رادیو و تلویزیون (همان، ۲۱ شهریور ۱۳۵۷: ۲۰). همچنین ارتشبد نصیری رئیس سابق سازمان امنیت و سفیر ایران در پاکستان، را از سفارت برکنار کرد (همان، ۱۵ مهر ۱۳۵۷: ۱) مهم‌ترین اقدام وی در این زمینه استعفای هویدا از پست وزارت دربار بود که خبرساز شد (همان، ۱۸ شهریور ۱۳۵۷: ۱).

۲-۴. مبارزه با مفاسد

از دیگر اقدامات دولت شریف‌امامی در رفع نارضایتی‌های عمومی و جلوگیری از توسعه بحران در کشور، مبارزه با فساد بود. آن‌چنان که شریف‌امامی در بیانیه آغازین دولت اعلام کرد، بی‌گمان مبارزه‌ای پیگیر، مستمر و همه‌جانبه با فساد و فساد صورت می‌گیرد و همه کسانی که به نحوی به بیت‌المال دست‌اندازی و به حقوق دیگران تجاوز کرده‌اند به قانون و مجازات سپرده می‌شوند (همان، ۱۴ شهریور ۱۳۵۷: ۴). او در جای دیگر گفت: «بدون پرده و صادقانه عرض می‌کنم که به حساب‌های گذشته دقیقاً رسیدگی خواهیم کرد» (همان، ۲۰ شهریور ۱۳۵۷: ۴). اولین بازداشت‌های دولت از مقامات کابینه دولت سابق به اتهام ایجاد نارضایتی در بین مردم، شروع شد (همان، ۲۰ شهریور ۱۳۵۷: ۴). در کنار تعقیب مقامات عالی دولتی، عده‌ای از صاحبان بخش خصوصی نیز بازداشت شدند، این افراد هم همان اتهامات مقامات دولتی یعنی سوءاستفاده و فساد را داشتند (همان، ۲۱ شهریور ۱۳۵۷: ۱). دولت همچنین عده‌ای را نیز ممنوع‌الخروج کرد. دولت حتی قول داد که متهمان فراری به کشور بازگردانده می‌شوند (همان، ۲ مهر ۱۳۵۷: ۴). همزمان، وزیر دادگستری به تغییر کادر قضایی در وزارت دادگستری مبادرت ورزید و در جهت مبارزه با فساد، هیأت‌هایی را به منظور رسیدگی و تفحص به وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی اعزام کرد (همان، ۱۶ مهر ۱۳۵۷: ۴). شاه نیز در مصاحبه‌ای اعلام کرد، برای دادگستری حداکثر قدرت را قائلیم (همان، ۴ آبان ۱۳۵۷: ۴). روزنامه اطلاعات برای حمایت از اقدامات دولت در زمینه مبارزه با فساد در یکی از سرمقاله‌هایش با عنوان «تعقیب خلافاکاران و غارتگران» ضمن تجلیل از تلاش دولت در این امر، مردم را به مساعدت و همکاری با آن تشویق کرد (همان، ۱۰ مهر ۱۳۵۷: ۶). اما موج دوم بازداشت‌های دولت زمانی شروع شد که اعتراضات مردمی نیز شدت گرفته بودند و دولت سعی کرد تا با این اقدامات، خشم مردم را فرونشاند. در مورد این موضوع اطلاعات نوشت: امروز اطلاع حاصل شد، به دنبال تأکید و تصریح دولت در مورد مبارزه با مفاسد، عده‌ای دیگر از مقامات دولتی و غیره دولتی بازداشت خواهند شد (همان، ۲۶ شهریور ۱۳۵۷: ۴). به دنبال موج جدید از تعقیب‌ها، ضمن اعلام جرم علیه افراد مشهوری نظیر هویدا و ارتشبد نصیری (همان، ۱۷ مهر ۱۳۵۷: ۲۰)، منصور روحانی وزیر اسبق کشاورزی و منصور یاسینی نماینده مردم تهران در مجلس، بازداشت و روانه زندان شدند (همان، ۱۷ مهر ۱۳۵۷: ۱) اما مردم دیگر به این کارهای نمایی اعتقادی نداشتند و این اعمال دولت را

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف‌امامی در
مطبوعات؛

۳-۴. آزادی فعالیت احزاب سیاسی

شریف‌امامی می‌خواست به هر نحو ممکن مخالفان را با انواع امتیازات و عقب‌نشینی‌های سیاسی و تاکتیکی مجبور به مصالحه کند. در یکی از بندهای اعلامیه دولت در این خصوص آمده: «موقع مملکت و موضع جامعه ایرانی به حدی از حساسیت رسیده که به سامان درآوردن آن جز با همکاری همه نیروهای ملی و همه علاقه‌مندان به استقلال وطن و تمامیت ارضی ایران امکان‌پذیر نخواهد بود. اکنون هنگام آن فرا رسیده است با هم در راه نجات وطن به پا خیزیم» (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۴). به همین منظور شریف‌امامی شروع به برقراری ارتباط با گروه‌ها و دستجات سیاسی مخالف کرد. روزنامه اطلاعات در این چارچوب، اعلامیه‌ها، بیانیه‌ها و مصاحبه با صاحب‌منصبان را این احزاب، با این نیت که آزادی احزاب به رسمیت شناخته شده، به چاپ می‌رساند (همان، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۴). حتی درخواست‌های سیاسی آنان را منتشر می‌کرد. این روزنامه، همچنین لیستی از احزاب مخالفان سیاسی دولت را انتشار داد (همان، ۷ شهریور ۱۳۵۷: ۴). سپس به معرفی این احزاب و تشکل‌ها و به صورت مختصر به بیان دیدگاه‌های ایشان پرداخت (همان، ۷ شهریور ۱۳۵۷: ۶). روزنامه اطلاعات حتی همه روزه آخرین تحولات و بیانیه احزاب را در صفحات خود گنجانده و خبررسانی و چاپ می‌کرد (همان، ۸ شهریور ۱۳۵۷: ۴) تا وجهه سیاسی دولت را در اعلامیه صادره حفظ کند. بیشترین گزارش‌ها، مصاحبه‌ها و مقالات، اخبار مربوط به جبهه ملی بود. زیرا این جبهه از یک سو، مهمترین و شناخته‌ترین حزب مخالف دولت بود و از سوی دیگر، دولت با رخنه در آن، با برخی از رهبران به تفاهاتی دست یافته بود (همان، ۱۱ شهریور ۱۳۵۷: ۲۵). اما از گروه‌های مخالف مذهبی، خصوصاً پیروان خط امام خمینی (ره) خبری نبود و این، از سیاست‌های خبری عوامل روزنامه اطلاعات نشأت می‌گرفت.

۴-۴. لایحه آزادی مطبوعات

از بحث برانگیزترین و پیچیده‌ترین مسائل و وعده‌های دولت شریف‌امامی، لایحه آزادی مطبوعات بود؛ به گونه‌ای که دولت را وارد کشمکش فراوانی با اتحادیه مطبوعات کرد. در ابتدا دولت کوشید از مطبوعات با دادن آزادی‌هایی با خطدهی خاص، بهره‌برداری نماید و به تبلیغ در مورد سیاست‌های دولت بپردازند. روزنامه اطلاعات نیز از این امر مستثنی نبود. محمدرضا عاملی وزیر اطلاعات، در اولین مصاحبه‌اش در این باره اظهار کرد، ممیزی در مطبوعات ممنوع است (همان، ۱۲ شهریور ۱۳۵۷: ۴). او همچنین مدعی شد، به هیچ وجه دولت در نظر ندارد در کار مطبوعات دخالت و آنها را مجبور به چاپ مطالب تحمیلی کند (همان، ۱۴ شهریور ۱۳۵۷: ۳). به گفته او، دولت همچنین، با درخواست انتشار مجدد جراید، از سوی مدیران آنها که قبلاً در سال ۱۳۵۵، در زمان نخست‌وزیر هویدا، توقیف شده بودند، موافقت

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف‌امامی در
مطبوعات؛

کرد (همان، ۱۸ شهریور ۱۳۵۷: ۴) اما همپای اعتراضات مردمی که هر روز شدت بیشتری پیدا می‌کرد، مبارزه بین عده‌ای از اهالی مطبوعات با مأموران ساواکی و وزارت اطلاعات و عوامل آنها در مطبوعات، شدت می‌گرفت. این مبارزات هم در درون محافل مطبوعاتی، به همان اوجی می‌گرایید که جامعه در حال مبارزه و تحول، آن را پیش می‌راند (بهشتی-پور، ۱۳۷۲: ۷۹) با انتشار لایحه جدید قانون مطبوعات از سوی دولت، مخالفت‌ها از جانب نویسندگان مطبوعات شروع شد (اطلاعات، ۱۲ مهر ۱۳۵۷: ۶) و آنها از لایحه جدید مطبوعات به شدت انتقاد کردند (همان، ۱۵ مهر ۱۳۵۷: ۵). در این هنگام در تاریخ ۱۷ مهر، روزنامه‌های پرتیراژی چون اطلاعات، «کیهان» و «آیندگان»، جهت کسب تضمین آزادی خود، در اعلامیه‌ای واحد، ضمن تهدید دولت و کارفرمایان خود به اعتصاب و اعلام خواسته‌های شان، برای حصول به نتیجه فرصتی یک هفته‌ای دادند (همان، ۱۷ مهر ۱۳۵۷: ۴). این تضمین مبنی بر اعلام لغو کامل سانسور مطبوعات، عدم دخالت در کار مطبوعات و امنیت جامعه مطبوعات بود. مطبوعات پرشماران هنگامی که با بی‌تفاوتی دولت مواجه شدند، از تاریخ ۱۹ مهر تا ۲۳ مهر ۱۳۵۷ دست به اعتصاب زدند. دولت با توجه به اوضاع خاص کشور مجبور شد با آنها به مذاکره بنشیند. پس از چند روز بحث، طرفین به توافق نهایی رسیدند (همان، ۲۵ مهر ۱۳۵۷: ۵) متن بیانیه توافق از سوی شریف‌امامی امضاء و تضمین شد. با از سرگیری انتشار مجدد مطبوعات از ۲۳ مهر، با واکنش‌های مثبت اقشار مختلف مردم همراه بود و همه از اعتصاب مطبوعاتیان، پشتیبانی کردند (همان، ۲۳ مهر تا ۴ آبان ۱۳۵۷). صفحات روزنامه اطلاعات بازتاب گسترده‌ای از این امر داشت. بعد از این وقایع بود که مطبوعات و همچنین روزنامه اطلاعات توانستند وضعیت انقلابی جامعه را به نحوی مطلوب‌تر از قبل بازتاب دهند و اطلاع‌رسانی و منتشر کنند.

۵-۴. آزادی زندانیان سیاسی

شریف‌امامی در جهت پیش برد اهداف دولت، در زمینه آزادی‌های مدنی، به آزادی زندانیان سیاسی هم پرداخت و برای این کار حتی عنوان کلمه ضد امنیتی را از زندانیان سیاسی حذف کرد. شریف‌امامی برای نشان دادن حسن نیت و راستی‌آزمایی به تدریج شروع به آزادسازی زندانیان سیاسی کرد. روزنامه اطلاعات نیز با مهم ارزیابی کردن این برنامه دولت، کوشید با به کارگیری راهکار خبری برجسته‌نمایی، این اقدام دولت را مهم و مصداقی برای آشتی و وحدت ملی جلوه دهد؛ لذا آنها را در صفحاتی که بیشترین خوانندگان را داشت، چاپ می‌کرد. برای نمونه: «۳۳۳ زندانی امنیتی آزاد شدند» (همان، ۲۰ شهریور ۱۳۵۷: ۱)، «اسامی ۲۴۰ نفر آزادشدگان» (همان، ۸ مهر ۱۳۵۷: ۱)، اسامی کامل ۱۱۲۶ زندانیان سیاسی که آزاد شدند (همان، ۳ آبان ۱۳۵۷: ۱). از سوی دیگر، باهری، وزیر دادگستری، دادن امتیازاتی نظیر رسیدگی به امور رفاهی زندانیان سیاسی و ترتیب جلساتی با نهادهای فعال در خصوص حقوق زندانیان سیاسی (همان، ۱۲ مهر ۱۳۵۷: ۱) را در دستور کار قرار داد. البته این همه ماجرا نبود چرا که دولت در حال

خریدن وقت برای تثبیت اوضاع بود. دولت تنها تعدادی از زندانیان سیاسی را آزاد کرد. زیرا، نایب رئیس کانون وکلا، ضمن انتقاد از عدم اعلام آماری صحیح از جانب دولت گفت: «ما هیچ وقت نمی‌دانستیم تعداد زندانیان سیاسی چقدر است. به اندازه‌ای اختناق جاری بود که مطبوعات خارجی تعداد زندانیان را ده‌ها هزار نفر تخمین می‌زدند» (همان، ۱۱ آبان ۱۳۵۷: ۴).

از آنجا که اکثریت قریب به اتفاق زندانیان سیاسی به اتهام اعمالی واهی مورد پیگرد و بازداشت و محکومیت‌های حبسی و غالباً توأم با شکنجه‌های جسمانی و روانی بودند، هنگام آزادی، هر یک از آنها به افشاگری‌های تازه‌ای از چگونگی شکنجه‌دادن زندانیان سیاسی پرداختند (همان، ۳ آبان ۱۳۵۷: ۲۴). این موارد، آثار تبلیغاتی دولت شریف‌امامی را بی‌رنگ و حتی بی‌اثر می‌کرد. با این روشنگری‌ها، مردم به انگیزه دولت بدبینانه و توأم با بی‌اعتمادی می‌نگریستند. در ادامه نیز برجسته کردن طرحی چون «قانون اعاده حیثیت زندانیان سیاسی» که از سوی عده‌ای از نمایندگان مجلس ارائه شده بود (همان، ۷ آبان ۱۳۵۷: ۱)، کارگر واقع نشد همچنین پررنگ کردن اطلاعیه بعدی که آزادی تمامی زندانیان سیاسی را تا ۱۹ آذر ماه اعلام می‌کرد (اطلاعات، ۱۰ آبان ۱۳۵۷: ۱) مانع از خیزش همگانی چند ماه بعد نشد.

۶-۴. انحلال حزب رستاخیز

شریف‌امامی با اطلاع و آگاهی کامل از ساختار، تشکیلات و جایگاه حزب رستاخیز و علم به موقعیت آن در میان مردم، تلاش کرد تا با دوری از این حزب و سپس انحلال آن، امتیازی برای دولت خود به دست آورد. او با در نظر گرفتن این مسئله، در پاسخ به عضویت در حزب رستاخیز گفت: «من در حزب، سمتی ندارم و فقط نخست‌وزیر مملکت هستم» (روزشمار انقلاب اسلامی، ۱۳۸۷: ۵۵/۵) او در ادامه، خود را از فعالیت در این حزب برحذر داشت و با این کار عملاً زمینه‌های سقوط حزبی را که بسترهای فروپاشی آن قبلاً شکل گرفته بود، فراهم ساخت. روزنامه اطلاعات نیز با توجه به اوضاع سیاسی روز و عدم محبوبیت حزب رستاخیز، با تیتیر «حزب سرنوشت نامعلومی پیدا کرد»، تغییر دولت و به‌خصوص آزادی احزاب در کشور را موجب تحول بنیادی در فعالیت‌های سیاسی و به‌ویژه احزاب دانست. سپس به انقضای انحصار تک حزبی بودن حزب رستاخیز و حتی تردید در مورد ادامه حیات سیاسی آن اذعان کرد (اطلاعات، ۶ شهریور ۱۳۵۷: ۱). درست بعد از یک ماه کش و قوس در مورد بودن یا نبودن حزب رستاخیز، سرانجام روزنامه اطلاعات با چاپ خبری تحت عنوان، «انحلال حزب رستاخیز با استعفای دبیر کل آن تکمیل شد» (همان، ۱۰ مهر ۱۳۵۷: ۲۱) انحلال رسمی و قطعی آن را نیز اعلان کرد.

۷-۴. رسیدگی به حساب و کتاب دربار

شریف‌امامی در راستای مبارزه با مفاسد، دستوراتی نیز برای ممنوعیت افراد خاندان پهلوی از مشارکت در نهادها و ارگان‌های دولتی و مملکتی صادر کرد. این دستورالعمل در قالب آیین‌نامه بیست ماده‌ای تحت

عنوان: «آیین نامه رفتار خاندان شاهنشاهی» تدوین و به خاندان سلطنتی ابلاغ شد. در این آیین نامه تأکید شده بود، دخالت خاندان سلطنتی در امور دولتی و اقتصادی ممنوع است. همچنین به حذف مسئولیت‌های اعضای خاندان سلطنتی در زمینه سرپرستی و اداره امور سازمان‌های مختلف و متعاقباً ارجاع این مسئولیت‌ها به دولت اشاره شده بود (همان، ۴ مهر ۱۳۵۷: ۴). روزنامه اطلاعات نیز پس از تعریف و تمجید این عمل، در یکی از سرمقاله‌هایش نوشت: «به نظر ما، کمترین اثر اعلام این آیین نامه، آن است که برای هیچ کس جای تردید نسبت به اجرای دقیق قوانین و جلوگیری از هر نوع اعمال نفوذ یا مداخله غیر متعارف در معاملات دولتی و استفاده ناب‌هجا از مقام و عنوان باقی نمی‌گذارد» (همان، ۵ مهر ۱۳۵۷: ۶).

۸-۴. لایحه استقلال دانشگاه‌ها

از دیگر وعده‌های شریف‌امامی، لایحه استقلال دانشگاه‌ها بود؛ اگر چه هرگز مورد قبول و تأیید جامعه دانشگاهیان قرار نگرفت. دولت در ابتدا، برای اغوای دانشگاهیان با وعده‌های بسیاری از قبیل: تغییرات وسیع در نحوه اداره و کادر دانشگاه‌ها (همان، ۹ شهریور ۱۳۵۷: ۴) و دگرگونی وسیع در دانشگاه‌های کشور (همان، ۱۵ شهریور ۱۳۵۷: ۴) سعی در تلطیف فضای متشنج دانشگاه‌ها و مراکز عالی آموزش داشت اما این وعده‌ها نتوانست طبقه دانشگاهیان را متقاعد کند. سپس دولت طرحی را با عنوان لایحه استقلال دانشگاه‌ها ارائه و اعلام کرد این لایحه، ناظر بر پی‌ریزی نظام تازه‌ای مبتنی بر استقلال دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور و تأمین خواسته‌های دانشگاهیان است (همان، ۳۰ شهریور ۱۳۵۷: ۱۷). اما این لایحه در همان ابتدا با موجی از اعتراضات دانشگاهیان روبه‌رو شد و ضمن رد آن، همه به یک همگرایی مشترک در استقلال کامل دانشگاه‌ها هم سخن شدند. دانشگاه تهران اولین مخالف این لایحه بود، با این استدلال که لایحه تهیه شده، استقلال دانشگاه‌ها را به معنی واقعی تأیید نمی‌کند (همان، ۵ مهر ۱۳۵۷: ۴)؛ در ادامه اکثر هیأت‌های علمی دانشگاه‌ها، عدم موافقت خود را با این لایحه اعلام کردند. با ادامه این اعتراضات و تعطیل شدن کلاس‌های درس و دانشگاه‌ها، موج جدید ناآرامی و اعتراضات دانشگاهیان آغاز شد. دولت با مشاهده این وضعیت، مجبور شد آزادی‌های سیاسی دانشگاه‌ها را بپذیرد، و لایحه را پس بگیرد و امتیازات قابل توجهی به قشر دانشگاهی بدهد (همان، ۱ آبان ۱۳۵۷: ۱) اما این امتیازات نیز نتوانست مانع پیوستن طبقه تحصیل کرده جامعه به انقلاب شود و این طبقه نیز به خیل عظیم ملت پیوست.

۹-۴. تغییر چهره ساواک

دولت شریف‌امامی در اجرای برنامه‌های سیاسی خود و به منظور کاستن از میزان حساسیت‌های ضد رژیمی مردم، اقدام به ایجاد محدودیت برای رؤساء و عوامل ساواک نمود و از طرف دیگر به تغییر در ساختار این سازمان مخوف دست زد. روزنامه اطلاعات در این خصوص به مصاحبه‌ای از

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف‌امامی در
مطبوعات؛

شاه اشاره کرد و نوشت: «ساواک به چیزی قابل مقایسه با آنچه در کشورهای غربی هم وجود دارد، تبدیل می‌شود که کارش مبارزه کردن بر ضد فعالیت‌های خرابکارانه‌ای که از خارج در کشور باشد» (همان، ۱ مهر ۱۳۵۷: ۴). دولت نیز تحت تأثیر مصاحبه شاه، شروع به برنامه‌ریزی جهت تغییر ساختار سازمان امنیت کشور کرد. بر این اساس، دولت تعدادی از اعضای اصلی این سازمان را برکنار نمود. روزنامه اطلاعات نیز با تیتري درشت نوشت: «۳۴ مقام عالی ساواک برکنار شدند» و در ادامه آورد «گروه زیادی از مقامات عالی‌رتبه سازمان امنیت (ساواک) برکنار و بازنشسته شدند و با گروه بیشتری در سطوح پایین‌تر به همین ترتیب رفتار شده است» (همان، ۷ آبان ۱۳۵۷: ۱۹). به دنبال این تغییرات وسیع در طرح تشکیلاتی و سازمانی ساواک، انتصابات جدید صورت گرفت. هدف از این انتصابات نیز به این صورت تیتري پررنگ گرفت که دولت شخصیت‌هایی را به کار خواهد گمارد که با توجه به وظایف و شرایط جدید کار سازمان و روحیه حاکم بر کشور بتوانند وظایف جدید را به خوبی انجام دهند (همان، ۸ آبان ۱۳۵۷: ۴). دولت سعی کرد با ایجاد این تغییرات که به برکناری، حذف، محدودیت و حتی واگذاری برخی از وظایف ساواک منجر شد، از حساسیت‌های معطوف به یکی از ستون اصلی نگهدارنده رژیم در سرکوب و حذف مخالفان، بکاهد ولی برای این تغییرات دیگر خیلی دیر شده بود و مردم جز سرنگونی رژیم خواسته‌ای نداشتند. روزنامه اطلاعات نیز با رویکردی مثبت از این تغییرات آن را برجسته نموده و با استقبال از این دگرگونی‌ها، آن را گامی مهم در جهت آزادی‌های مدنی در جامعه ارزیابی می‌کرد.

۵. اقدامات رفاهی و اقتصادی

از دیگر اهداف و برنامه‌های دولت شریف‌امامی برای سرپا نگهداشتن رژیم، اصلاحات اقتصادی و بهبود معیشت و رفاه عموم طبقات مردم بود. دولت تلاش می‌کرد تا از این طریق با انحراف و به بن بست کشیدن خواسته‌های واقعی انقلابیون، آنها را از مسیر و هدف اصلی مبارزه منحرف سازد؛ لذا اتخاذ این سیاست‌های اقتصادی جدید با این استراتژی شکل گرفت. بسته‌های اقتصادی، حمایتی و دیگر امتیازات در این رده، عکس‌العملی در برابر اعتراضات عمومی بود؛ این کار به نتیجه‌ای محدود در کوتاه مدت انجامید ولی در بلند مدت، چندان مؤثر نبود. روزنامه اطلاعات نیز با برجسته‌سازی وسیع این اقدامات دولت، سعی در تبلیغ اهداف رژیم برای تحت تأثیر قرار دادن شرایط انقلابی جامعه، به سود دولت داشت (همان، از مهر تا آبان ۱۳۵۷).

۵-۱. رسیدگی به حقوق بگیران متوسط

اعضای طبقه متوسط عبارت بودند از کارمندان اداری، آموزگاران و دیگر کارکنان مدرسه، مهندس، مدیر و کارگران یقه سپید که آمار این طبقه در سال ۱۳۵۵ در حدود ۶۳۰۰۰۰ نفر بود

(آبراهامیان، ۱۳۷۷: ۵۳۳). دولت شریف امامی که در برابر وضعیت اعتراضی در تنگنا و فشار بود، بدون هیچ برنامه کارشناسی شده‌ای با توجه به وضع وخیم اقتصادی و بروز تورم حاد که میراث دولت‌های سابق بود، فقط به دادن امتیاز مبادرت می‌کرد تا شاید اهرمی بازدارنده باشد. در چنین اوضاع نامناسب اقتصادی، دولت شریف امامی وعده‌های رفاهی بسیاری داد که بعضی از آنها عبارت‌اند از: وام مسکن ۲۰ ساله (اطلاعات، ۲۲ شهریور ۱۳۵۷: ۲۴)، پرداخت فوق‌العاده روزانه به کارمندان (همان، ۲۷ شهریور ۱۳۵۷: ۳)، معافیت و کاهش مالیات حقوق (همان، ۲ مهر ۱۳۵۷: ۳)، اعطای ۱۴۰ میلیون ریال وام ضروری (همان، ۴ مهر ۱۳۵۷: ۳۱)، افزایش حقوق کارکنان دولت تا ۲۵ درصد (همان، ۱۸ مهر ۱۳۵۷: ۱) و افزایش حقوق فوق‌العاده و مزایای کارمندان (همان، ۲۶ مهر ۱۳۵۷: ۱). وی اقدامات بسیار دیگری را نیز فقط در جهت جلب نظر طبقه حقوق‌بگیر انجام داد. روزنامه اطلاعات با اخذ این تدابیر خبری جهت اقناع طبقه متوسط، تلاش داشت که از پیوستن آنها به جریان انقلاب جلوگیری کند. چنانچه در اکثر روزها و در صفحات پر بیننده، پیوسته موردی از این قبل‌خبرها با تیتیری متضمن بسته‌های حمایتی دولت دیده می‌شود. روزنامه اطلاعات، این امتیازات دولت را به کارمندان در سرمقاله خود با اصطلاح «نوازش پدران» تعبیر کرده و آن را خارج کردن مسئله معیشت برای کارمندان دولت از صورت بغرنج آن ارزیابی و زمینه یک رفاه واقعی را به نفع ایشان توصیف کرد: «کارمندان دولت، حکم اعضای خانواده دولت را دارند و دولت مثل هر پدری نسبت به وضع زندگی و به ویژه معاش آنها متعهد است... تصمیمات اخیر دولت همان قدر که نوید رهایی از تبعیض و تأمین رفاه معقول را می‌بخشد، در حکم نوازشی پدران نسبت به کارمندان و ضمناً ضربه خرد کننده بر پیکر نارضایتی و رنجیدگی عمومی» است (همان، ۱۳ مهر ۱۳۵۷: ۶).

۲-۵. توجه به طبقه کارگر

هنگامی که کارگران ساختمانی و کارخانه‌ها نیز به تظاهرات خیابانی پیوستند، وضعیت مبارزات مردمی دگرگون شد. این مشارکت راهپیمایی‌های چند ده هزار نفری را به چند صد هزار نفری تبدیل کرد، ترکیب طبقاتی جناح مخالف را دگرگون ساخت و اعتراض طبقه متوسط را به صورت اعتراض گسترده طبقه متوسط و کارگر در آورد (آبراهامیان، ۱۳۷۷: ۶۳۰). دولت شریف امامی سعی کرد با دادن امتیازاتی بیشتر به طبقه کارگر، از شدت بحران بکاهد. لذا در گام نخست، برای به دست آوردن رضایت آنها کاهش حق بیمه کارگران را مطرح کرد (همان، ۱ مهر ۱۳۵۷: ۴). در ادامه امتیازات اعطایی؛ کاظم ودیعی، وزیر کار، لایحه بازنشستگی قبل از موعد کارگران، را اعلام و هدف این طرح را رفع تنگناهای کارگران خواند (همان، ۳ آبان ۱۳۵۷: ۳) اما در واقع این طرح را جهت کسب و جلب نظر کارگران انجام داد. همچنین دولت سه روز به تعطیلات رسمی کارگران اضافه کرد. وزیر کار همچنین، دستورالعمل رسیدگی به شکایات کارگران و نیز مصونیت اعضای هیأت مدیره سندیکاها را از حمایت‌های

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف امامی در
مطبوعات؛

قانونی مصوب کرد و قول داد در هر استان یک اتحادیه برای تقویت تعاونی‌های مصرف کارگری ایجاد کند (همان، ۲۳ شهریور ۱۳۵۷: ۲۸). سپس در جهت حمایت کارگران در مقابل بیکاری، طرح نظام بیمه بیکاری را اعلام کرد. در این طرح علاوه بر تأمین معیشت کارگران بیکار شده، وزارت کار و امور اجتماعی موظف بود شغلی درخور کارگر بیکار را پیدا کند و یا او را برای فعالیت در شغل دیگر آموزش دهد. با همه تدابیری که دولت برای انصراف این طبقه در پیوستن به موج انقلاب اسلامی انجام داد، این اقدامات، مانع از آن نشد که این طبقه زحمت کش به آرمان‌های انقلاب نپیوندد و با گرویدن این طبقه، انقلاب اسلامی به مراحل پایانی خود نزدیک‌تر شد.

۳-۵. سایر طبقات اجتماعی

پیوستن تدریجی طبقات و گروه‌های مختلف اجتماعی به موج انقلاب مردمی در سال ۵۷، برای حاکمیت پذیرفتنی نبود. دولت شریف‌امامی نیز با همه توانی که داشت، سعی کرد، مانع از این همگرایی و همبستگی شود اما هرگز موفق نشد.

اولین طرح دولت شریف‌امامی، در زمینه اقدامات برای عموم مردم، از وزارت بهداشتی آغاز شد. در بخشنامه وزارت بهداشتی آمده بود، خدمات درمانی برای بیماران غیربیمه‌ای رایگان است. نصرت‌الله مژده‌ی، وزیر بهداشتی، در این بخشنامه دریافت حتی کمترین وجهی را از بیماران غیر بیمه‌ای اکیداً ممنوع کرد (همان، ۸ شهریور ۱۳۵۷: ۳). وزیر بهداشتی، همچنین با الغای طرح طبقه‌بندی داروها، یکی دیگر از عوامل نارضایتی عمومی را برداشت (همان، ۲۵ شهریور ۱۳۵۷: ۶). از سوی دیگر، دولت در حمایت از بازاریان، کمیته مبارزه با گرانفروشی اتاق اصناف را منحل اعلام کرد (همان، ۱۴ شهریور ۱۳۵۷: ۳). حدود صنفی تعیین شده برای ایجاد مغازه و فروشگاه لغو شد (همان، ۴ مهر ۱۳۵۷: ۴) و عوارض گمرکی کاهش یافت (همان، ۲۷ شهریور ۱۳۵۷: ۳). روزنامه اطلاعات در سرمقاله‌ای، با مثبت ارزیابی کردن عمل دولت در خصوص کاهش عوارض، نوشت: «امروز برای ارضای افکار عمومی و من باب احترام به اصول، دولت درصدد بر آمده است افزایش عوارض را ملغی کند. تصمیم دولت از یک جهت دیگر هم قابل توجه و سزاوار تحسین است. چه کمتر دیده شده است، دولتی به خاطر احترام به افکار عمومی و رعایت اصول، از قانونی که درآمدهای مهمی عاید خزانه می‌کند صرف نظر کند» (همان، ۲۹ شهریور ۱۳۵۷: ۶).

دولت با دادن معافیت مالیاتی به اصناف و صاحبان مشاغل نیز می‌خواست تا از روند رو به رشد موج انقلاب در دیگر طبقات بکاهد. در ادامه، اعلام شد در جهت رفع نارضایتی مردم، سازمان‌های دولتی از دریافت جریمه دیرکرد و خسارت حق بیمه معوقه از کارگاه‌ها و کارفرمایان خودداری نموده و از این عمل منع شدند (همان، ۲۲ شهریور ۱۳۵۷: ۲۴). همچنین دولت تا دو هزار تومان درآمد ماهانه و ۲۴۰ هزار ریال درآمد سالانه اصناف و به طور کلی صاحبان مشاغل را از پرداخت مالیات معاف کرد (همان، ۱۰ مهر ۱۳۵۷: ۱).

دولت به موجب تصمیمی در هیأت وزیران سعی کرد با ارائه راهکاری که آن را به همه استانداردهای کشور ابلاغ کرد، خسارات چند ماه مردم را در اثر موج اعتراضات و اعتصابات پرداخت کند تا شاید قسمتی از خشم مردم نازاضی را فرو نشاند (همان، ۱۹ شهریور ۱۳۵۷: ۳). دولت حتی به حوزه وظیفه عمومی نیز ورود پیدا کرد و مشمولان ۸ دوره را از خدمت نظام وظیفه معاف (همان، ۲۲ شهریور ۱۳۵۷: ۲۱) و اعلام کرد، داوطلبان تحصیل در خارج می‌توانند بدون امتحان و قبل از سربازی به خارج بروند (همان، ۲۰ شهریور ۱۳۵۷: ۲۱). دولت حتی برای جلب رضایت کشاورزان و روستاییان قیمت خرید هر تن گندم ۱۵۰۰ تومان را تضمینی اعلام کرد (همان، ۲۷ شهریور ۱۳۵۷: ۳) و بیمه درمانی آنها را نیز طبق بخشنامه‌ای، رایگان کرد. دولت همچنین خود را موظف کرد، هزینه خدمات عمومی نظیر هزینه‌های آب و برق و تلفن را افزایش ندهد. روزنامه اطلاعات در سرمقاله خود با عنوان گرانفروشی دولت موقوف می‌شود، ضمن بازتاب این خبر، آورد: «دولت گام دیگری در راه آشتی و تفاهم با مردم برداشته است» (همان، ۲۹ شهریور ۱۳۵۷: ۶)؛ اما در آخر با همه تمهیداتی که از سوی دولت شریف امامی اتخاذ شد نه تنها نتیجه‌ای حاصل نگردید، بلکه به سقوط دولت آشتی ملی نیز انجامید.

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف امامی در
مطبوعات؛

نتیجه‌گیری

محمدرضا شاه با انتصاب شریف‌امامی به نخست‌وزیری، در صدد کنترل و تثبیت اوضاع کشور بود. شریف‌امامی نیز که در قالب شعار دولت آشتی ملی سر کار آمد، با اعلام برنامه‌های اصلاحی که توأم با وعده و وعید و امتیازدهی بود، قصد داشت تا بر وضعیت بحرانی کشور مسلط شود. بر این اساس، دولت شریف‌امامی با در نظر گرفتن وضعیت جامعه و نگرش مردم، دستور کار را برای رسانه‌های جمعی و مواضع سیاسی-اجتماعی خود تعیین کرد تا با اجرای آن به اهداف رژیم برسد. رشد احساسات ضد رژیم مردم و گسترش دامنه اعتراضات و اعتصابات در سراسر کشور موجب شد دولت جدید، به دنبال دستورکاری در رسانه‌های عمومی به ویژه مطبوعات باشد تا در عین دادن انواع وعده‌های اصلاحی، اعتراضات مردم را کنترل و از سوی دیگر آنها را از مسیر اصلی انقلاب منحرف کند. روزنامه اطلاعات نیز که از جمله این رسانه‌ها بود، به علت وابستگی به قدرت، وظیفه مهمی در این خصوص، بر عهده گرفت. این روزنامه، از همان ابتدای نخست‌وزیری شریف‌امامی با تکنیک‌های خاص خبری به ترسیم سیمایی مثبت از او و دیگر اعضای کابینه پرداخت؛ شریف‌امامی را سیاستمداری مصلح، وحیه‌الله و شخصیتی مذهبی معرفی می‌کرد که کشور را از این نابسامانی اجتماعی و سیاسی نجات خواهد داد. از سوی دیگر در اشکال گوناگون، اخبار مربوط به اقدامات اصلاحی دولت از قبیل اصلاحات مذهبی، سیاسی و اقتصادی را با برجسته‌نمایی و جهت‌دهی خاص در قالب‌های خبری گوناگون، به افکار عمومی جامعه القا می‌کرد. به عبارتی، روزنامه اطلاعات اقدامات اصلاحی دولت را در چارچوب معینی از اولویت‌سازی در دستور کار داشت. در حقیقت این رویکرد روزنامه اطلاعات با هدف جلب و رضایت افکار و اذهان عمومی جامعه تدوین و پی‌ریزی شد؛ چرا که در این زمان رژیم پهلوی در وضع بحرانی و انقلابی قرار داشت و دولت سعی داشت با اعلام این وعده و وعیدها از این وضعیت بغرنج عبور کند. سرانجام، علی‌رغم وعده‌های داده شده، سیاست آشتی ملی با مخالفان و مردم به نتیجه نرسید و درنهایت دولت شریف‌امامی در ۱۴ آبان سقوط کرد.

منابع فارسی

-آبراهامیان، پرواند، (۱۳۸۶)، ایران بین دو انقلاب، ترجمه: احمد گل محمدی، تهران: نشرنی.

-افراسیابی، بهرام، (۱۳۶۴)، ایران و تاریخ، تهران، زرین.

-بهنود، مسعود، (۱۳۷۸)، دولت‌های ایران، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ.

-تاریخ معاصر ایران به روایت تاریخ سازان، (۱۳۸۰)، خاطرات جعفر شریف امامی ج ۷، تهران، سخن.

-راعی، سجاد، (۱۳۹۶)، اسنادی از دولت شریف امامی، تهران، نشر جمهور ایران.

-رجال عصر پهلوی به روایت اسناد ساواک، (۱۳۸۵)، جعفر شریف امامی، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی.

-روزشمار انقلاب اسلامی، (۱۳۷۸)، دفتر ادبیات انقلاب اسلامی ج ۵، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی.

-دیرینگ، جیمز و راجرز اوت، (۱۳۸۵)، مبانی برجسته‌سازی رسانه‌ها، ترجمه: علی اصغر کیا، تهران، معین ادارات.

-صفایی، ابراهیم، (۱۳۴۳)، رهبران مشروطه و نخست وزیران، تهران، شرق ۱۳۴۳.

-عاقلی، باقر، (۱۳۷۰)، روز شمار تاریخ ایران، تهران، انتشارات جاویدان.

-ساروخانی، باقر، (۱۳۸۳)، اندیشه‌های بنیادین علم ارتباطات، تهران، خجسته.

-سفری، محمدعلی، (۱۳۷۷)، قلم و سیاست از هویدا تا شریف امامی، تهران، نامک.

-سورین، ورنر و تانکارد، جیمز، (۱۳۸۴)، نظریه‌های ارتباط جمعی، ترجمه: علیرضا دهقان، تهران، دانشگاه تهران.

-شاکری، مجتبی، (۱۳۸۴)، رسانه‌های جمعی و انتخابات ریاست جمهوری، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.

-شکرخواه، یونس، (۱۳۷۴)، خبر، تهران، انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های رسانه‌ها.

-لاجوردی، حبیب، (۱۳۸۰)، خاطرات شریف امامی، تهران، سخن.

-لازار، ژودیت، (۱۳۸۵)، افکار عمومی، ترجمه: مرتضی کتبی، تهران، نی.

-ویندال، سون و بنوسیگنایز، (۱۳۷۶)، کاربرد نظریه‌های ارتباطات، ترجمه: علیرضا دهقان، تهران، مرکز تحقیقات رسانه‌ها.

روزنامه و مجلات:

-روزنامه اطلاعات، (۵ شهریور ۱۳۵۷، شماره ۱۵۶۹۶ تا ۱۳ آبان ۱۳۵۷، شماره ۱۵۷۵۰).

-ایرانی پور نظری، الهه، (۱۳۸۸)، برجسته‌سازی، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۲۳.

-بهشتی پور، مهدی، (۱۳۷۲)، مطبوعات ایران در دوره پهلوی، بخش سوم، رسانه، سال ۴، شماره ۴.

-رضوی زاده، نورالدین، (۱۳۸۱)، اولویت‌های خبری در روزنامه، نامه پژوهش فرهنگی، سال هفتم، دوره جدید، شماره ۴.

-عقیلی، وحید و حاج محمدی، علی، (۱۳۹۶)، نقش برجسته‌سازی در کنترل افکار عمومی، رسانه، سال ۲۸، شماره ۲.

-عمادی، محمود، (۱۳۷۴)، یک سال یا تیر اول، فصلنامه رسانه، سال ششم، پاییز.

-مجله خاندنی‌ها، (۱۳۵۷)، سال ۳۸ و ۳۹ شهریور، مهر.

-میرزاخانی، مریم و دیگران، (۱۳۹۰)، بررسی برجسته‌سازی اخبار در سایت‌های اینترنتی، رسانه، سال ۲۱، شماره ۲.

بررسی ساز و کار
برجسته‌سازی اخبار
اقدامات اصلاحی
دولت شریف امامی در
مطبوعات؛